ומוסר נפש מיד. גלמא לר' שמעון עבד אין לריך לקבל בשעת טבילת שמרור ולרבנן ללא הוי תקנתא דהכי לריך לקבל: **עבד איש ולא עבד אשה.** בתמיה ומשה שקנתה עבדים ולא מלו מי לא הוו כשאר עבדים. גלא ע"כ הא איש לאוקמי עבד לוכרים שמכרו קלו ולמעוטי בן איש וה"ק עבד איש אתה מל בעל כרחו של עבד ואי אתה מל בן עובד כוכבים בעלמא ולאו עבד בעל כרחו ומדכתב רחמנא איש יכול קרו יתירא למעוטי בן איש ס"מ ומלמד לאותו[ה] בעל כרחו משמע לפי מדעתו הכי נמי ואי לא כתיב איש ס"א הא עבד בעל כרחו כך אי בן איש בעל כרחו ואלא הכתיב כל עבד איש ההוא מיבעי ליה לכדשמואל[ו] דאמר שמואל [ס]המפקיר עבדו יצא לחירות ואין צריך גט שחרור שנאמר כל עבד איש מקנת כסף עבד איש ולא עבד אשה אלא עבד איש אתה מל בעל כרחו ואי אתה מל בן איש בעל כרחו ורבנן אמר עולא כשם שאי אתה מל בן איש בעל כרחו כך אי אתה מל עבד איש בעל כרחו ואלא הכתיב כל עבד איש ההוא מיבעי ליה לכדשמואל דאמר שמואל [ס]המפקיר עבדו יצא לחירות ואין צריך גט שחרור שנאמר כל עבד איש מקנת כסף עבד איש ולא עבד אשה אלא עבד שיש לו רשות לרבו עליו קרוי עבד ושאין רשות לרבו עליו אין קרוי עבד מתקיף לה רב פפא אימור דשמעת להו לרבנן ביפת תואר דלא שייכא במצות אבל עבד דשייך במצות הבי נמי דאפי' רבנן מודו דתניא אחד גר ואחד לוקח עבד מן העובד כוכבים צריך לקבל הא לוקח מישראל אין צריך לקבל מני אי רבי שמעון בן אלעזר האמר לוקח מן העובד כוכבים נמי אין צריך לקבל אלא לאו רבנן וש"מ דלוקח מן העובד כוכבים צריך לקבל אבל לוקח מישראל אין צריך לקבל ואלא קשיא אחד גר ואחד עבד משוחרר כי תניא ההיא לענין טבילה תניא תנו רבנן וגלחה את ראשה ועשתה את צפרניה רבי אליעזר אומר תקוץ רבי עקיבא אומר תגדיל אמר רבי אליעזר נאמרה עשיה בראש ונאמרה עשיה בצפרנים מה להלן העברה אף כאן העברה רבי עקיבא אומר נאמר עשיה בראש ונאמר עשיה בצפרנים מה להלן ניוול אף כאן ניוול וראיה לדברי רבי אליעזר ומפיבושת בן שאול ירד לקראת המלך לא עשה רגליו ולא עשה שפמו מאי עשיה העברה ת"ר ובכתה את אביה ואת אמה ומותר בה מיד אמר רבא מאי טעמא דרבי שמעון בן אלעזר דכתיב כל עבד איש מקנת כסף עבד איש ולא עבד אשה אלא עבד איש אתה מל בעל כרחו ואי אתה מל בן איש בעל כרחו ורבנן אמר עולא כשם שאי אתה מל בן איש בעל כרחו כך אי אתה מל עבד איש בעל כרחו ואלא הכתיב כל עבד איש ההוא מיבעי ליה לכדשמואל דאמר שמואל [ס]המפקיר עבדו יצא לחירות ואין צריך גט שחרור שנאמר כל עבד איש מקנת כסף עבד איש ולא עבד אשה אלא עבד שיש לו רשות לרבו עליו קרוי עבד ושאין רשות לרבו עליו אין קרוי עבד מתקיף לה רב פפא אימור דשמעת להו לרבנן ביפת תואר דלא שייכא במצות אבל עבד דשייך במצות הבי נמי דאפי' רבנן מודו דתניא אחד גר ואחד לוקח עבד מן העובד כוכבים צריך לקבל הא לוקח מישראל אין צריך לקבל מני אי רבי שמעון בן אלעזר האמר לוקח מן העובד כוכבים נמי אין צריך לקבל אלא לאו רבנן וש"מ דלוקח מן העובד כוכבים צריך לקבל אבל לוקח מישראל אין צריך לקבל ואלא קשיא אחד גר ואחד עבד משוחרר כי תניא ההיא לענין טבילה תניא תנו רבנן וגלחה את ראשה ועשתה את צפרניה רבי אליעזר אומר תקוץ רבי עקיבא אומר תגדיל אמר רבי אליעזר נאמרה עשיה בראש ונאמרה עשיה בצפרנים מה להלן העברה אף כאן העברה רבי עקיבא אומר נאמר עשיה בראש ונאמר עשיה בצפרנים מה להלן ניוול אף כאן ניוול וראיה לדברי רבי אליעזר ומפיבושת בן שאול ירד לקראת המלך לא עשה רגליו ולא עשה שפמו מאי עשיה העברה ת"ר ובכתה את אביה ואת אמה

אלא עבד איש אתה מל בעל כרחו. פי' בקונטר' בלשון שני דעבד ס"ג שהוא גדול וכן בעת ומלמה אותו וגו' בעל כרחו ואי אתה מל בן איש גר הבא להתגייר אין לו כח למול בנו גדול בעל כרחו דגבי בניס כתיב המול לו כל זכר ולא כתיב בהו כל אים כמו גבי עבד ודבר תימה פירש בקרא דהמול לו כל זכר מוקמינן למילת זכרין שמעכבתו מלאכול בפסח וזה לא שייך בלנים שנולדו בקדושה אבל מילת בניו שלא נולדו בקדושה אינה מעכבתו מלאכול בפסח ורלה לריך קרא למידרש מייה ואי אתה מל בן איש בעל כרחו ממילא ידעינן שלא יגייריהו בעל כרחו ועוד דמיפת תואר שמעינן דאין מלין גר בעל כרחו דאי יפת תואר אין מטבילין אותה בעל כרחה דהא יפת תואר אין נקטיה אלא לפרושי מילתיה דרבנן דקאמר דמתחלה כופין בשם שפחות ולא בשם גירות אי נמי משום דנקט לה בשביל תיה דרבנן בשם שאי אתה מל בן איש נקט נמי בדרבי שמעון בן אלעזר דאמר לאשמועינן דאע"פ שאי אתה מל בן איש בעל כרחו עבד אינו רולה למול ומשמע דזקוק למוכרו ואמאי יהמנו בעל כרחו וכן קשה לרבי יהושע בן לוי אית ליה בהשולם (גיטין דף לט: ושם) נמיאמי מפלוני עבדי אותו העבד אין לו מקנה אלא בשטר אלמא לית ליה להאי דשמואל דכמוך ו"ש דדיים עבד איש אתה מל בעל כרחו ולקמן קאמר הלוקח עבד מן העובד כוכבים ולא נלמה לומל מגלגל עמו עד י"ג חודש וימול אותו בעל כרחו ואומר ר"י דתקנת חכמים היא שלא יכאיב את רבו בתיסור ויהיה כיון דאין מקבל עליו עול מלות ועול דאין טוב למייבו במלות מאחר דאין חפץ לקיימם: **המפקיר עבדו יצא לחירות ואין צריך גט שחרור.** תימה לשמואל תקשי ליה למה ליה שטרא בעבד כנעני יפקירנו ולימא ליה בתפי בי תרי זיל להכי דייק בפ"ק דקידושין (דף טז. ושם) גבי עבד עברי למה לי שטרא לימא ליה בתפי בי תרי זיל ומשני עבד עברי גופו קנוי ור"י דהכי פריך (ב) למה לי שטרא לאותו לשון עלמו הכתוב בשטר הרי את בן חורין הרי את לעלמך יאמר לו בעל פה ס"ד לתין לריך שלא מחילה מחוב שעליו ומסיק דגופו קנוי ואין הלשון הכתוב בשטר מועיל בעל פה אבל הפקר שמקנה רשותו מועיל אפי' בעל פה לשמועל ות"ת אמאי לא מסיק לה מסיק הפקר גבי קיניס של עבד בפ"ק דקדושין (גז"ק) וי"ל שלא מסיק קיניס שמקנה הרב לעבד עלמו והפקר אינו שלא סילוק בעלמא שהרב מפקיר עלמו מן העבד ועוד יש לומר למילתא דליתא בכל מילי לא קתני דקאמר התם לעניו חליפין ותנא דידן מילתא דליתא במטלטלין לא קתני: **לא עשה רגליו.** פי' בקונטרס לפרני רגליו ולר"י נראה דהיינו שער בית הערוה דהכי מסיק בפ"ק (לקמן קג.) גבי מן התלכובה ולמעלה מליתה פסולה למיתרת שלא מיקרי רגל מן התלכובה ולמעלה תי שמע ולא עשה את רגליו ומשני ליתנא מכאן אין רואין דאי שער של בית הערוה דשמע מדרבנן אסור אבל גריס פרק ג' נזירים (נזיר נח:) דקאמר רב בהדיא מיקל אדם כל גופו בתער לפילו שער בית השמי ובית הערוה דמשמע התם דפריך עלה והתניא המעביר שער בית השמי ובית הערוה ה"ז לוקה ומשני כי קאמר רב דאמר מאי פריך והא קא גדיל והכי יכול לגלח במספריים ומשני רב לא קבלה מרבי חייא ור"ת מפרש דבתער אע"פ שיניה שרי לאי בתער מאי פריך והא קא גדיל והכי יכול לגלח במספריים ומשני רב לא קבלה מרבי חייא ור"ת מפרש דבתער אע"פ שיניה והא דפריך והא קא גדיל ה"פ והלא אין זה מיקון ואין דומה כלל לתיקוני אדם שאין זה משום ייפוי אלא משום נער שגדל יותר מדאי ולפילו בתער אית לן למימרי ולפי זה לריך לומר שלא היה יודע בריית עלעול שאוסרת ובה"ג גריס הכי אמר רב מיקל אדם כל גופו בתער והתניא המעביר כו' כי קאמר רב בשאר לבדים ובשאר לבדים מי שרי והתניא העבדת שער אינו מדברי תורה אלא מדברי סופרים ומשמע ליה דאיירי בהיתה בריית שלא (ב) (בשאר לבדים אע"ג דבשאר בשמי ובית הערוה נמי אייר כדמוכח בתר הכי דכי קאמר רב בשאר לבדים כי תניא בתער ולפי זה בשאר לבדים לא שרי אלא אלא במספריים ובית השמי ובית הערוה אפי' במספריים ומלרכנן דלא תקשי הך דהכא מיהו בה"ג של אספמיא כתוב אלא אלא הא בתער והא במספריים והלר ביה משיניא קמע דבני אסור ומלרכנן דלא תקשי הך דהכא מיהו בה"ג של אספמיא כתוב אלא אלא הא בתער והא במספריים והלר ביה משיניא קמע דבני כי קאמר רב בשאר לבדים א) ולגירסא זו שאר לבדים ולאי אסור לגלח בתער אבל במספריים שרי אף בית השמי ובית הערוה ובערוך בערך גיונסטרא גורס בגירסת ספרים שלנו ובתשובת הגאונים שרי לגלח בית השמי ובית הערוה כי מגלח כל גופו מרלשו ועד רגליו ולא משמע לאיירי במלורע דפשיטא הוא שלא במגלח לרפואה כיון דמגלח כל גופו אין זה ייפוי אלא ניוול ותדע שלא משתמיט בשום דוכתא גבי מלורע שיהא עשה דמלורע דומה לאו שלא יבא גבר אלא להקפת הרחש וזקן גריעא:

מסורת הש"ס

ו) גיטין לח. מיב סב: קידושין עג:, ב) [שמות יב], ג) [ב"ק], ד) [שמות יב], ה) [לוי ל"ל דף כב:], ו) ל"ל בשאר לבדים ומשני כי קאמר רב כו' מהרש"ל,

תורה אור השלם

1. וְכָל עֶבֶד אִישׁ מִקְנַת כָּסֶף וּמַלְתָּה אֹתוֹ אָז יֹאכַל בּוֹ: שמות יב מד
2. וְהָבֵאתָה אֶל תּוֹךְ בֵּיתֶךָ וְגִלְּחָה אֶת רֹאשָׁהּ וְעָשְׂתָה אֶת צִפָּרְנֶיהָ: דברים כא יב
3. וּמִפִּבֹשֶׁת בֶּן שָׁאוּל יָרַד לִקְרַאת הַמֶּלֶךְ וְלֹא עָשָׂה רַגְלָיו וְלֹא עָשָׂה שָׂפְמוֹ וְאֶת בְּגָדָיו לֹא כִבֵּס לְמִן הַיּוֹם לָבְאוֹ הַמֶּלֶךְ עַד הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּא בְּשָׁלוֹם: שמואל ב יט כה
4. וְהַסִּירָה אֶת שִׂמְלַת שִׁבְיָהּ מֵעָלֶיהָ וְיָשְׁבָה בְּבֵיתֶךָ וּבָכְתָה אֶת אָבִיהָ וְאֶת אִמָּהּ יָרֵחַ יָמִים וְאַחַר כֵּן תָּבוֹא אֵלֶיהָ וּבְעַלְתָּהּ וְהָיְתָה לָךְ לְאִשָּׁה: דברים כא יג

גליון הש"ס

גמ' ולא עבד אשה. עיין מהרש"ל לקמן עמ' ע"ב ד"ה כגון שהיה לפניו: **שם ה"ג דאפילו רבנן מודו.** עיין קידושין דף כב ע"ב תד"ה אלא עבד וכו': **תום' ד"ה אלא עבד וכו'.** ואמאי ימהלנו בעל בריחו. עיין ע"ז דף מ ע"ב תד"ה עד:

הגהות הב"ח

(ב) תום' ד"ה המפקיר וכו' ותל"י דסכי פריך. נ"ב כוונתו במירון זה למה שמילמו התום' בקידושין דף טז בד"ה ליתא ליה ע"ש ועיין עוד בפרק השולח דף לח בתום' ד"ה המפקיר:

מוסף רש"י

ואין צריך גט שחרור. להיות מותר ביאתה (קדושין עב:). תגדיל. תגדלם כדי שתתעול (דברים כא יב).

תוספות ישנים

א) והא דלא מצני תלמודא התם דבשאר מבריס שרי לגמרי בתער ומ"ש דקאמר העבדת שער אינה אלא מד"ס דמשמע דהא מדאני סופרים מיהא אינה מייני בנית השמי ובנית הערוה. ומ"ש דקאמר המעביר בית השמי ובית הערוה ה"ז לוקה ר"ל מכת מרדות מדרבנן. כדמשני תלמודא התם גבי ר' יוחנן דאמר המעביר בית השמי ובית הערוה ה"ז לוקה. ופריך מהא דהעבדת שער אינה אלא מד"ס. ומשני מאי לוקה מכת מרדות מדרבנן. ור"ל משום דס"ל דהעבדת שער מייני בכל מבריס מלבד מפרס בית השמי ובית הערוה כמו דמפרס בית המעביר בית השמי ובית הערוה לוקה:

קמב א מיי' פ"א מהל' עבדים הלכה יג טוש"ע י"ד סימן רמז סעיף סד:
קמג ב מיי' פי"ד מהל' איסורי ביאה הל' ט סמג לאוין קח טוש"ע שם סימן רמז סעיף ג:
קמד ג מיי' שם פי"ג הל' יג סמג עשין קנב: שם:
קמה ד מיי' פ"ח מהל' מלכים הלכה ה סמג עשין קנב: